

פגישה עם אבויג'יהאד

מעולם לא פגשתי את אבויג'יהאד בתונוס. פגשתי רק פעם אחת בחיי — ורווקא במטוס: הייתי בדרך לעמאן. כנמלהתעופה של קאהיר פסעתי מן האוטובוס למטוס, כשראיתי על המסלול קבוצה קטנה של אנשים, ובמרכז אדם שגראה לי מוכר.

הייתי בחברת ידידי אנה פונגר, העיתונאית הגרמניה הנשואה לארריכל ישראל מירושלים. לפתע קראתי: "הרי זה אבויג'יהאד" כשנכנסנו למטוס, כבר ישב אבויג'יהאד במחלקה הראשונה. עברנו על פניו וישבנו במקומותינו, מאחור.

מכיוון שהייתי בעקיפין במגע עם אבויג'יהאד במשך הרבה שנים, שמחתי להזדמנות להכירו פנים-אל-פנים. אך היסטורי המטוס הוא מקום פומבי. היינו בדרך לעמאן. המצב בין המלך חוסיין וראשי אש"ף הגיע אז בדיק לשיא העימות, אחרי שהמלך ביטל את הסכם חוסיין-ערפאת. שמא לא רצוי לאבויג'יהאד להיראות בפומבי כשהוא משוחח עם ישראל, מה גם שהייתי בעצמי במצב עדין מאוד?

החלטתי לנקוט שיטה זהירה. ביקשתי את אנה פונגר לגשת אל אבויג'יהאד ולשאול אותו אם רצוי לו שאגש אליו. אנה כבר ראינה אותו בעבר.

היא ניגשה למחלקה הראשונה, וחזרה כעבור רגע בהתרגשות: "הוא אמר שישמח לדבר איתך".

קמתי וניגשתי אליו. הוא ישב בחברת שומר-ראש או מזכיר. החלפנו כמה מילים אדיבות. המקום היה הרבה יותר מרי פומבי מכרי שאפשר יהיה לדבר על נושאים מדיניים. קבענו פגישה בעמאן.

אולם בעמאן השתכס הכל. בואי לשם במצב עדין זה גרם לגל של שמועות. היו שהאמינו כי נשלחתי על-ידי שימעות פרס (או ראש-המשלה) לשליחות עלומה למלך חוסיין. אך משגודע כי באתי באותו המטוס כמו אבויג'יהאד, פשטו שמועות שקשרו אותי עם המצב שהשתרר בין המלך ויאסר ערפאת.

לפני שהגיע מועד הפגישה, טס אבויג'יהאד לתונוס. עזרוו בא למלך שבו גרתי והתנצל בשמו.

כך אברה לי ההזדמנות להחליף עימו דיעות בצורה מעמיקה יותר, פנים-אל-פנים. אך במרוצת השנים שמעתי עליו הרבה מפי אנשים שהיו קרובים לו מכחינת הדיעות והפעילות המדינית, כגון סעיד חמאמי ועיצאם אל-טרטאווי, שראו בו את עמוד-התווך של המחנה המתון בצמרת אש"ף (ראה כתבה). בפעם, במאוס 1981, כתבתי לו מכתב על-ידי בקשת סרטאווי, בקשר עם הרעיון להזמין מישראלת ישראלית לפתיחת מושב המועצה הלאומית הפלסטינית ברמסק. על כך דיווחתי בסיפרי.

אחרי מגע ארוכים אלה, היה נדמה לי כאילו אני מכיר את האיש היטב. מוזר לחשוב כי דיברתי איתו פנים-אל-פנים רק פעם אחת, כמשך כמה דקות, במטוס.

דגל אחר פחות מדי?

ירום הראל הביא לי דגל. בעצם, ערימה של דגלים. ירום הראל הוא אמרנן ישראל, החי זה 30 שנה בווינה. הוא ניהל את ענייני הפנסומימי הישראלי סמי מולכו, שגם הוא ירד מן הארץ.

לא ראיתו שנים רבות. עכשיו בא והביא לי דרישת-שלום מהונדרטוואסר. ר"ש ודגל.

פרידנסרייך הונדרטוואסר נולד בווינה ב-1928 בשם פשוט

יות: פרידריך סטוואסר. את השם הארוך אימץ לעצמו בגיל 21. פרידנסרייך פירושו "ממל" כתישלוס" (ואולי גם "עשיר בשלוס"). הונדרטוואסר "פיר" שו "מאה-אגמים" או "מאה-מים".

הוא אחר מגדולי הצעירים של הרוח, העוסק גם באדריכלות, כציור כולים, כחיבור מינסורים. הוא יהודי-למחצה, לוחם, פעיל-שלום, גאון. כאחרונה הוא חי בניו-יורק.

איש-מאה-האגמים מעוניין ב"דגלים. כמו וינא חשוב אחר — תיאודור הרצל — הוא מבין את



הונדרטוואסר

חשיבותם של סמלים.

מכיוון שבאוטוסטליה ובניו-יורק יש המבקשים להיפטר מן הדגלים הלאומיים הישנים שלהן, שהם כריטיים ביסודם, הוא המציא לשתייה דגלים חדשים. הם לא התקבלו עדיין.

הוא שלח לי דגל לבן, שבהלקו העליון מתנוסס מגן-דוד כחול, ומתחתיו, במצב מאוזן, חצי-סהר וירוק. הוא לא ביקש להמציא דגל לאומי חדש, אלא דגל על-לאומי של אחרונה יהודית-ערבית. הוא ידע כי חצי-הסהר הוא סמל מוסלמי, המופיע כריגליהם של כמה ממדינות האיסלאם (למשל: תורכיה, אלג'יריה, תוניסיה, פאקיסטן, תאן, ובעבר גם מצרים).

וכך כתב הציור כמינשר שצירף לדגל: דגל זה הוא סמל הכבוד ההרדי וההבנה בין העם הערבי והעם היהודי.

זהו דגל לכל המבקשים לשים קץ למלחמה ולשינאה. זהו דגל של פשרה ושל רצון טוב, אין זה דגל פוליטי.

אין הוא מייצג מדינה שיש לה גבולות טריטוריאליים מוגדרים. זהו דגל האמונה בשלום.

הוא כמו שיחרור מחשיכה רבת-שנים שנוצרה על-ידי השחצנות והשינאה העיוורת. תחת דגל זה תהיה זאת שטות לגרש

אורי אבנרי



להילחם ולהזיק זה לזה, מפני שהרג תחת רגל זה יהיה רצחאח, יהיה התאבדות.

הרגל הוא לבן, סמל השלום.

חצי-הסהר הירוק הוא סמל האיסלאם.

ירוק הוא צבע הצמיחה וממלכת העצים.

צבע הגעועים לארץ פוריה ללא-גבול

מלאה ביערות ומירעה

ובת חלב ורשב.

ירוק הוא צבע התיקווה.

ירוק הוא צבע הנביא מוחמד.

הכוכב המשושה הכחול מייצג את העולם היהודי.

כחול הוא צבע השמיים, צבע המים, מקור החיים.

צבע הנצח שלא נחקר.

הכוכב הכחול הוא סימן לגאון הארם בעל-החזון.

העם השמי, בתוך הגבולות של היום ומחר ומחוצה להם,

יכיר בדגל כסמל השלום.

זהו סמל הסובלנות, של התלות ההרדית, של העזרה ההרדית וההפרייה ההרדית.

הרגל מקפל בתוכו את שאיפות שני העמים ושתי האמונות.

הוא משקף באופן חזוטי את הקשר ההרדי

בהיסטוריה ובהווה

יותר מכפי שמילים יכולות לבטא.

שני הסמלים ביחד ולא זה נגד זה

מייצגים איחוד ארדי ועצום.

תחת דגל זה יביא שיתוף-הפעולה בין העם הערבי והעם היהודי

לייסוד מעצמה עולמית חדשה

במרכז ההיסטוריה העתיקה, מלאת יופי ועושר

וצדק ושלום עם הערבי והחיים.

עד כאן המינסר. הונדרטוואסר כתב אותו לפני חודש כלכר,

במפרץ-האיים בניו-יורק.

אולי יש אמת עמוקה בגישה זו. אולי אין בארץ שלנו דגל אחד

יותר מדי (הרגל הפלסטיני או הרגל הישראלי), אלא דגל אחד

פחות מדי — דגל השלום בין שני העמים, שלכל אחד מהם דגל משלו.

ערב של סכיזופרניה

האם הפכנו עם סכיזופרני?

השאלה מתבקשת למראה מהדרות-מבט בטלוויזיה ביום

הרביעי האחרון, ערב יום-השואה.

מייד אחרי הטכס הממלכתי הפאתטי לפתיחת יום-השואה, הר

פיעה על המירקע קריינית-החדשות, וסיפרה על אשה וקנה כמי

חנה-הפלטיים שאטי, שנספתה משאיפת גאז.



הדגל של הונדרטוואסר

אחר-כך הופיע על המירקע השר אברהם שריר, שבא לפולין כדי להשתתף בטכס לזכר מחיקת גטו ורשה. כמה ימים לפני כן תבע שריר — אותו שריר — למחוק מעל פני הארמה את הכפר ביתא.

(יוסף בורג, שיש לו אוסטיאציות דומות לשלי, אמר על כך בכנסת: "אל הנפוך את השם ליריצה למילה עברית" ליריצה היתה כפר צ'כי, שנמחק ב-1941 מעל פני הארמה על-ידי הנאצים, כתגמול על הריגת איש-ס"ס בכיר בידי פרטיזנים.)

קצינים ישראלים נוקשים הצביעו ממרומי גג על גטו שאטי, שהשתרע למרגלותם, וספרו על הפגנה שנערכה שם, על שימוש בגאזים, בכדורי-גומי וכאש חיה לפיורה. ההפגנה באה בעיקבות גירוש אחר מראשי המקום. קציני אחר ריכז באותו סינגון קשוח וחסרי-רגשות על פעולה בגטו סלפית, שבו נעצרו 70 מאנשי המקום.

המצלמה הראתה את העצורים האלה בתנוחה בלתי-אנושית, חבושי-עיניים, כפות-ידיים, יושבים בצפיפות על הארץ, כשחיי-לים זקופים ואדישים מסתובבים ביניהם.

מיד לאחר מכן, תערוכת תצלומים שצילם חייל גרמני בגטו ורשה.

בוודאי, אין שום דימיון בין שני הרברים. זה לא אותו הגאז, ולא אותו סוג של גטו. עצם ההשוואה מקוממת ומבעיתה.

ובכל זאת: איך אפשר להראות את הרברים ביחד, בזה אחר זה? איך הפכנו תוך 40 וכמה שנים מעם נרדף לעם רוזף, מעם של כלואי-גטו לעם של כולאי-גטו, מעם של מוכים-על-ידי-החילים לעם של חיללים-מכים?

ואיך אנתנו יכולים להניח לשני מצבים אלה להתערב בתור דעתנו ועל המירקעים שלנו, כאילו זה טיבעי לגמרי, כאילו כך צריך להיות?

הגרנדיר מבאר-טוביה

אין סוף להפתעות.

צפיתי בסירת הטלוויזיה על פרשת-לכונ, ולפתע שמעתי מי של ייגאל הורביץ תירגום עברי של שיר של היינריך היינה. היה זה השיר על שני הגרנדירים הצרפתיים, שחזרו מן השבי הרוסי ושמצעו בגרמניה על תבוסת "הצבא הגדול" ונפילת נפוליון בשבי.

כשיר מקוננים שני החיילים על גורל הקיסר הנערץ, ואחר אומר לשני, על פי התירגום שבפי הורביץ:

שא את גופי צרפתה,

בקרקע של צרפת קבור אותי.

שים במוטני את הסיף,

תקע בכפי את רובי.

אנו בשלום על מישמרת

אקשיכה בקבר ברום —

עד אשמע קול תותח אאינה

סוסים צוהלים כשעטם.

זה הוא! על קיברי בא בדרר,

בשעט פסרות ניצחון!

או אקום מקיברי, אגוננך

קיסרי, קיסרי, נכוך!

זהו אחד השירים הקלאסיים של השירה הגרמנית. הוא מרגש

מאין כמוהו. כל הורינו ידעו אר

תו בעל-פה. רחל אומרת שכל

פעם שאמה היתה מרקלמת אותו,

היו הרמעות זולגות מעיניה.

הוא הלחן (כמרומני על-ידי

פראנץ שוברט), ובמנגינה המל-

וזה את השורות האחרונות בוק

עים צלילי המארסיווה בקצב מל-

היב וסוחף.

בשנים האחרונות שאלתי

עשרות צעירים וצעירות גרמי

ניים אם הם מכירים את השיר

הזה. אף לא אחד מהם שמע עלי

מעולם.

הנאצים מחקו אותו, מפני שה

מחבר, היינה, היה יהודי. עם קום גרמניה האחרת" נמחקה כל

השירה הגרמנית מתורעת הרוח, כחלק מתהליך הרחיקה של העבר

הגרמני. (בגרמנית קוראים לזה "העבר שלא התמודדו איתו" או

"העבר שלא התגברו עליו".)

זה מה שאדולף היטלר עולל לעם הגרמני. הוא מחק אלף שנים

של תרבות מפוארת. הנוער הגרמני אינו רוצה לשמוע עליה. כל

דבר שאירע לפני 1945 פשוט נגנז. נכסי-צאצא-כרזל נעלמו.

וכך קורה שישראל מבאר-טוביה, יליד נהלל, יהודי ממוצא

רוסי, יכול לדקלם בעל-פה שיר גרמני קלאסי, שרוב הגרמנים

אינם יודעים כלל על קיומו.

אגב, הורביץ הביא את השיר כביטוי לגישתו כלפי דויד בך

גוריון הזקן. הוא היה מסור לו ככל ליבנו, והצטרף אליו במיפלות

רפ"י מתוך נאמנות אישית, בלי קשר לשאלה אם צדק, אם לאו:

קיסרי, קיסרי, נכוך!"

חותנת יהודיה

אם ייבחר מייק דוקאקיס כנשיא ארצות-הברית, כך אומרים, זה יהיה טוב לישראל. כי לדוקאקיס, שהוא ממוצא יווני, יש אשה יהודיה.

לא כן, אומר לי ידיד החי בארצות-הברית.

אמנם, לדוקאקיס יש אשה יהודיה, והוא אוהב אותה.

אבל לאשה זו יש אם יהודיה, שהיא ציונית גדולה. ואת החותנת

הזאת דוקאקיס שונא.